

13 IN DE OORLOG

AFLEVERING 5 SCRIPT

"ILLEGALE PERS"

5.1 LEADER

Caleidoscoop van iconische momenten uit de Tweede Wereldoorlog, afgewisseld met spelende kinderen in dezelfde periode. Tussendoor worden korte impressies getoond van de hoogtepunten uit de huidige aflevering.

5.2 DRAMA: INT. SCHUILPLAATS

Een schuilplaats met een stencilmachine in een hoek. Ernaast ligt een hoge stapel met spotprenten van een schreeuwende militair en negen armen die hetzelfde opschrijven.

NICO (O.S.)

Mooi?

De veertigjarige NICO FAASEN neemt een aantal affiches van de stapel en legt die voorzichtig in een rugzak.

ELS

Ja... Alleen... Wat stelt het voor?

Naast NICO staat de 15-jarige ELS naar een spotprent te staren en probeert te begrijpen wat het betekent.

NICO

Zie je dat niet? Dit is een mof en de anderen doen precies wat hij zegt.

De rugzak is helemaal vol en NICO trekt hem dicht.

ELS

Ja... en? Wat wil je daarmee zeggen?

NICO

Dat kranten alleen mogen schrijven wat de moffen zeggen... Is dat echt niet duidelijk?

Bezorgd komt hij naast ELS staan en kijkt mee, maar zij duwt hem vrolijk de spotprent in handen.

ELS

Jawel, hoor. Maar als ik straks wordt opgepakt, wil ik WEL precies weten waarvoor.

Ze hangt de rugzak op haar rug. **TITEL:** ELS, 1942,
ILLEGALE PERS.

5.3 **DRAMA: INT. ZOLDER ALBERT**

POM-POM-POM-POOOOM! De bekende begintonen van Beethovens vijfde symfonie klinken uit een geïmproviseerde radio.

NIEUWSLEZER (V.O. UIT KOPTELEFOON)

Hier Radio Oranje. De stem van
strijdend Nederland.

Ineengedoken op de vliering onder het schuine zolderdak
luistert de 18-jarige ALBERT met een koptelefoon naar de
radio en noteert alle berichten.

NIEUWSLEZER (V.O.)

Overal in Europa worden schepen tot
zinken gebracht, bruggen vernield,
fabrieken verbrand en Duitse beulen
doorboord.

ALBERT krabbelt alle woorden op een kladblok, maar opeens
valt hij stil. Hij trekt de koptelefoon half van zijn hoofd
en luistert aandachtig. Stilte. Hij gaat weer verder.

NIEUWSLEZER (V.O.)

De lijken der studenten bedekken
het plaveisel, de gijzelaars worden
bij honderden weggesleept...

Plotseling wordt heel dichtbij op een luik geramd.

DUITSE STEM (O.S.)

AUFMACHEN! SOFORT AUFMACHEN!

ALBERT schrikt zich lam en gooit koptelefoon en potlood
van zich af. Het luik wordt met geweld opengebroken.

ALBERT

NICHT SCHIESSEN! BITTE! NICHT SCHIESSEN!

Voor de opening verschijnt DRIES KOOIMAN, een agent van de
Sicherheidsdienst met een DUITSE SOLDAAT achter zich.

DRIES KOOIMAN

Niet zo'n haast. Laten we eerst
eens rustig kennis maken.

De DUITSER gebaart met zijn wapen en ALBERT klimt omlaag.

NIEUWSLEZER (V.O. UIT KOPTELEFOON)

... Duizenden ogen weenen en de
harten van honderdduizenden
verharden zich tot wraak.

5.4 LOCATIE: EXT. HAARLEM – WINKELSTRAAT

Met een enorme stapel boeken in haar handen komt de PRESENTATRICE een winkel uitgelopen. Op de achtergrond klinkt gezellige jazzmuziek.

PRESENTATRICE

Als de Duitsers in 1940 de baas zijn in Nederland, wordt er stap voor stap van alles verboden.

Ze knikt naar de stapel boeken in haar handen.

PRESENTATRICE

Zoals deze boeken van Joodse of communistische schrijvers. Die mogen niet meer gelezen worden.

Ze legt de bovenste boeken van de stapel weg en houdt één boek over: DE ZOON VAN DIK TROM.

PRESENTATRICE

Zelfs dit boek van Dik Trom wordt verboden, omdat er tijdens een sneeuwballengevecht wordt geroepen: (LEEST VOOR) 'Weg met de Duitsers' en 'Leve de Koningin'.

Ze legt het boek weg en luistert naar de winkelmuziek.

PRESENTATRICE

Maar je mag ook niet meer naar alle muziek luisteren. Als die gemaakt is door Joden, dan is het verboden.

Ze gebaart richting jazzmuziek.

PRESENTATRICE

En Engelstalige Jazz door zwarte muzikanten mag ook niet. Dat vinden de Duitsers veel te modern.

Ze loopt langs de etalage waar een grote kunstposter hangt van Picasso.

PRESENTATRICE

Net als de schilderijen van Picasso en van Mondriaan. Je kunt niet goed zien wat het voorstelt en daarom vinden de nazi's het slecht. Zelfs de schilderijen van Vincent van Gogh moeten uit de musea worden gehaald.

5.5 DRAMA: EXT. STAD – MUUR – AVOND

CLOSE van een aangeplakte spotprent tegen een uitgeschakelde lantaarnpaal in het halfduister.

PRESENTATRICE (V.O.)

Logisch dat steeds meer mensen
laten merken dat ze het niet met de
Duitsers eens zijn.

Verderop hangt eenzelfde affiche tegen een muur. Op een dichtgetimmerd raam ernaast weer zo'n affiche. Opeens zien we de 15-jarige ELS met een rugzak vol spotprenten. Ze plakt juist een nieuwe poster tegen een deur.

HARDE STEM (O.S.)

HÉ, JIJ DAAR!

Geschrokken kijkt ELS in de richting van het geluid. Dan gaat ze er vliegensvlug vandoor.

HARDE STEM (O.S.)

STAAN BLIJVEN! OF IK SCHIET!

ELS rent verder. PHOEW! Een schot. PHOEW! Weer één. ELS verdwijnt in de duisternis. Dreunende spijkerlaarzen snellen achter haar aan.

5.6 **ARCHIEF: POSTERS OP LANTAARNPAAL**

Een man plakt blaadjes op een lantaarnpaal. Voorbijgangers blijven staan en lezen het vlugschrift.

PRESENTATRICE (V.O.)

Er worden stiekem pamfletten aangeplakt
of anti-Duitse leuzen geschilderd op
muren...

5.7 **ARCHIEF: TEKST OP SCHOOLBORD**

Foto van een schoolbord waarop staat geschreven: WEG MOF; EZELSKOPPEN ZIJN DE DEUTSCHERS; DIE DEUTSCHER SIND SCHAFFENKOPFE.

PRESENTATRICE (V.O.)

... en schoolborden.

5.8 **LOCATIE: VOUWBLAD MET VARKENS**

CLOSE op vouwblad met vier varkens getekend.

PRESENTATRICE (V.O.)

En dit soort spotprenten wordt verspreid
met de opdracht: vind het vijfde varken.

Het blad wordt snel gevouwen en het gezicht van Hitler verschijnt.

PRESENTATRICE (V.O.)

Dat is dus Hitler.

5.9 LOCATIE: EXT. OUDE VOLKSBUURT - KALE MUUR

De PRESENTATRICE staat met een kwast en een emmer witte verf voor een kale muur.

PRESENTATRICE

Een teken dat vaak wordt gebruikt,
is de V van victorie. Overwinning.

Ze schildert een grote V op de muur.

PRESENTATRICE

In morseschrift, waarmee je berichten
kunt overseinen, klinkt de V als: pom-
pom-pom-poom. En zo begint toevallig
ook een symfonie van Beethoven.

5.10 ARCHIEF: V-TEKEN OP GEVEL

POM-POM-POM-POOOM! De dreigende klanken van Beethovens
symfonie. Op de gevel van een gebouw staat een V.

PRESENTATRICE (V.O.)

Dat wordt de beginmelodie van de BBC.
De radio van de Engelsen die nog
steeds tegen de Duitsers vechten.

5.11 ARCHIEF: V-TEKEN OP MUUR

POM-POM-POM-POOOM! Een V-teken op een vervallen muur.

PRESENTATRICE (V.O.)

Wij zullen overwinnen, willen ze
daarmee zeggen.

5.12 LOCATIE: EXT. OUDE VOLKSBUURT - KALE MUUR

De PRESENTATRICE staat naast de geschilderde V.

PRESENTATRICE

En moet je zien: als je nog een V
schildert...

Ze schildert een tweede V naast de eerste.

PRESENTATRICE

Dan ontstaat er een W. Van Wilhelmina,
onze koningin. Want voor veel Neder-
landers is zij het symbool van het
verzet tegen de bezetting.

Ze schildert OZO op de muur.

PRESENTATRICE

OZO! Oranje zal overwinnen! Zo groeten mensen elkaar op straat.

5.13 LOCATIE: EXT. OUDE VOLKSBUURT - STOEP

CLOSE op lucifer met de kop omhoog op de revers van een jas.

PRESENTATRICE (V.O.)

Een lucifer wordt zo op een jas vastgemaakt. Oranje boven!

5.14 LOCATIE: EXT. OUDE VOLKSBUURT - STOEP

CLOSE op speld met een vastgesoldeerd kwartje op revers.

PRESENTATRICE (V.O.)

Een speldje met het portret van de koningin op een kwartje. Wordt echt door heel veel Nederlanders gedragen.

5.15 LOCATIE: EXT. OUDE VOLKSBUURT - ACHTERTUIN

De PRESENTATRICE staat wasgoed op een lijn te hangen.

PRESENTATRICE

Het zijn misschien simpele dingen, maar toch is het een vorm van verzet tegen de Duitsers.

Ze stapt met de wasmand opzij en kijkt naar de waslijn, waar een rode jurk, een witte kussensloop en een blauwe broek naast elkaar hangen.

PRESENTATRICE

De Nederlandse vlag. Doet een Amsterdamse vrouw in 1941 op de verjaardag van Wilhelmina. Krijgt ze mooi de Duitse politie op haar dak.

Ze zet de wasmand op de grond.

PRESENTATRICE

Want ieder verzet, hoe klein en grappig het soms ook is, wordt door de Duitsers met harde hand bestraft.

5.16 DRAMA: INT. CAFÉ EGELANTIER - AVOND

Achter de bar van een verder verlaten café staat de 60-jarige eigenaar GERRIT MULDER glazen te spoelen.

PRESENTATRICE (V.O.)

Daarom durft lang niet iedereen
zich te verzetten.

Het belletje van de cafédeur klinkt.

GERRIT MULDER

We zijn gesloten! Bier is op.

Tegen de wand naast de voordeur staat ELS uit te hijgen
en kijkt naar buiten of niemand haar meer volgt. Achter
het raam hangt een bordje: VOOR JODEN VERBODEN.

ELS

Opa, ik ben het.

Bezorgd loopt OPA MULDER vanachter de bar naar de deur.

OPA MULDER

Kindje toch, het is bijna spertijd!

Hij kijkt op de klok.

OPA MULDER

Over vijf minuten moet je binnen zijn.

ELS doet haar rugtas af en laat zich op een stoel zakken.

ELS

Ik ga gewoon binnendoor. Daar
controleren ze nooit.

OPA MULDER

Nee, niks d'ervan! Die avondklok is
er niet voor niets. Vooruit, ik wil
niet dat jou iets overkomt.

Met zachte hand duwt hij ELS weer overeind.

ELS

Maar vroeger mocht ik wel blijven.

OPA MULDER

Vroeger is vroeger en daar verander
je toch niets meer aan. Kom op!

Hij duwt een tegenstribbelende ELS richting voordeur en
zij laat de rugtas van haar schouder glijden.

ELS

Mag ik m'n schoolboeken dan hier
laten? Anders moet ik zo sjouwen.

OPA MULDER

Tuurlijk, kindje. Doe maar in de
voorraadkast. Die is toch leeg.

5.17 ARCHIEF: PARIJS - OVERWINNINGSPARADE

Zegevierende Duitse troepen marcheren over de Champs Elysée.

PRESENTATRICE (V.O.)

Veel Nederlanders leggen zich neer bij de Duitse bezetting, omdat ze denken dat ze er toch niets tegen kunnen doen.

5.18 ARCHIEF: BERLIJN - ADOLF HITLER

De Führer wordt toegejuicht door een uitzinnige menigte.

PRESENTATRICE (V.O.)

Want Hitler en zijn soldaten zijn oppermachtig. Tenminste, dat beweren ze zelf.

5.19 ARCHIEF: SPANDOEK MET DUIJS V-TEKEN

Tegen een gevel hangt een spandoek met: V = VICTORIE. DUITSCHLAND WINT OP ALLE FRONTEN.

PRESENTATRICE (V.O.)

Hier weer het V-teken, dat ook door de Duitsers wordt overgenomen.

5.20 LOCATIE: INT. BIOSCOOPZAAL

De PRESENTATRICE zit in een bioscoopzaal, waar op de achtergrond nog steeds de propagandafilm speelt.

PRESENTATRICE

De Duitsers willen graag worden gezien als winnaars. Dus mag er in kranten en op de radio niets slechts over hen worden gezegd. Niets over de verliezen van het Duitse leger, geen woord over de Jodenvervolging en al helemaal niks over het koningshuis.

Ze toont een exemplaar van het Volksdagblad met de waarschuwing dat de krant onder *gewijzigde omstandigheden* verschijnt.

PRESENTATRICE

Kranten die daar toch over schrijven, worden verboden. Evenals buitenlandse radiozenders - daar mag niemand meer naar luisteren.

Ze vouwt het Volksdagblad dicht en legt het weg.

PRESENTATRICE

Maar mensen willen toch op de hoogte blijven van het nieuws en luisteren stiekem naar de Engelse radio. Daarom eisen de bezetters dat iedereen zijn toestel inlevert.

5.21 ARCHIEF: LUISTEREN NAAR ILLEGALE RADIO

Liggend in een kruipruimte luisteren twee onderduikers naar een verborgen radio.

PRESENTATRICE (V.O.)

Velen doen dat. Maar gelukkig worden er ook duizenden radio's onder vloeren of op zolders verstopt.

5.22 LOCATIE: INT. VERZETSMUSEUM

CLOSE: Een radio is verstopt in een boek.

PRESENTATRICE (O.S.)

Of in een boek of sigarendoos.

CLOSE: Een radio is verstopt in een sigarendoos.

PRESENTATRICE

En als je een beetje handig bent, dan knutsel je zelf een radio in elkaar.

Ze toont een luciferdoosje.

PRESENTATRICE

Hiermee wordt naar de Engelse BBC geluisterd en naar Radio Oranje, die het Nederlandse volk moed inspreekt en scherpe kritiek levert op de Duitse bezetter.

5.23 ARCHIEF: NOTEREN VAN RADIOBERICHTEN

Twee mannen met koptelefoons noteren radioberichten.

PRESENTATRICE (V.O.)

En alles wordt zorgvuldig opgeschreven.

5.24 DRAMA: INT. ZOLDER ALBERT

Door het geopende luik is de improvisatorische radio op de vlissing zichtbaar. ALBERT klimt naar beneden met zijn aantekeningen.

PRESENTATRICE (V.O.)

Voor anderen die geen radio meer hebben.

ALBERT

Hier. Dat waren de uitzendingen van
maandag en dinsdag.

Hij overhandigt zijn notitieblok aan ELS die snel haar
blik over de tekst laat glijden.

ELS

Een prinsesje is geboren! Margriet!

ALBERT

Ja en Hamburg is weer gebombardeerd.

ELS (VERVOLGT)

Wat een feest!

Met een haast onmerkbare spanning observeert ALBERT haar.

ALBERT

Ga je meteen naar de drukkerij?

ELS

Ik moet nog een tas met posters
ophalen. Bij de Egelantier.

ALBERT

Maar daarna ga je naar de drukkerij?

Licht bevreemd kijkt ELS op.

ELS

Waarom wil je dat weten?

ALBERT

Gewoon. Ik wil niet dat je gepakt wordt.

ELS

O, maak je maar geen zorgen. Ik heb
zo'n goede verstopplek.

Terwijl ze hem blijft aankijken, trekt ze haar blouse
omhoog en steekt het notitieblok tussen haar rok en
haar blote buik.

ELS

Daar kijken de moffen nooit. Want dat
is een Herrenvolk. Echte heren.

ALBERT bloost en kijkt naar de grond.

ELS

OZO!

ALBERT

Els?!

In de deuropening blijf ELS staan en draait zich vragend om. Gespannen stilte.

ALBERT

Is dat je echte naam?

ELS

Misschien wel.

Ze verlaat de zolderkamer en ALBERT kijkt haar na. KEDENG-KEDENG-KEDENG! Het lawaai van een moderne drukpers.

5.25 LOCATIE: INT. DRUKKERIJ TROUW

De PRESENTATRICE staat bij een moderne drukpers en roept luidkeels om boven het lawaai uit te komen.

PRESENTATRICE

ALS ALLE INFORMATIE IS VERZAMELD,
DAN MOET HET NOG VERMENIGVULDIGD
WORDEN. TEGENWOORDIG GEBEURT DAT
MET ZO'N APPARAAT.

Ze wijst naar de enorme drukpers achter zich.

PRESENTATRICE

MAAR TIJDENS DE OORLOG ZOU DIT
NOGAL OPVALLEN. DAAROM GEBEURT HET
DRUKKEN OP EEN ANDERE MANIER.

Een eindeloze reeks met kranten van TROUW komt voorbij.

MATCH CUT TO:

5.26 ARCHIEF: STENCILMACHINE

Een man draait aan een stencilmachine en dat maakt aanmerkelijk minder lawaai.

PRESENTATRICE (V.O.)

Met een stencilmachine. Eigenlijk
een ouderwets kopieerapparaat.

5.27 LOCATIE: INT. DRUKKERIJ TROUW - STENCILMACHINE & DRUKPERS

De PRESENTATRICE naast een authentieke stencilmachine.

PRESENTATRICE

Hier staat er nog een. Tijdens de
oorlog worden hierop een heleboel
illegale krantjes gedrukt.

Ze laat een illegaal krantje zien.

PRESENTATRICE

Zoals deze. DE VONK. Maar in totaal
verschijnen er zo'n dertienhonderd
verschillende krantjes met de meest
strijdlustige namen: DE VRIJE
KLAROEN; DE MOKER; VAN HAND TOT
HAND; DE GEUS en zelfs een krantje
in braille.

Ze legt het krantje weg. En loopt naar een grotere drukpers.

PRESENTATRICE

De meeste zijn maar enkele pagina's
dik en verdwijnen al na een paar
nummers. Maar andere blijven de
hele oorlog door verschijnen in
steeds grotere oplagen.

Ze slaat een exemplaar van DE WAARHEID open.

PRESENTATRICE

Kijk, hier in De Waarheid van 17
juli 1942 wordt over de eerste
Jodentransporten geschreven en over
de gaskamers in Duitse kampen.

Ze vouwt het blad weer dicht.

PRESENTATRICE

Als die kranten zijn gedrukt, dan
moeten ze ook nog worden verspreid.
Sommige zelfs landelijk. En dat is
een heel gevaarlijke klus.

5.28 DRAMA: EXT. STAD - STRAAT

Twee velgen van een fiets zonder rubberen banden
draaien ratelend over de straatstenen.

PRESENTATRICE (V.O.)

Vooraf vrouwen, maar ook kinderen houden
zich daarmee bezig, want die kunnen zich
nog vrij over straat bewegen.

ELS rijdt op haar fiets. Plotseling verstrakt haar gezicht.

DUITSE SOLDAAT (O.S.)

Halt! Stehen bleiben!

Een DUITSE SOLDAAT met het geweer in de aanslag staat
op de weg. Nerveus komt ELS tot stilstand.

ELS

Bitte, herr Offizier, ich muss nach Schule!

DUITSE SOLDAAT

Absteigen!

ELS

Was wollen Sie denn? Mein Fahrrad?

Ze gebaart naar haar fiets.

DRIES KOOIMAN

Nee, we willen jou... Els.

Vanuit de schaduw is DRIES KOOIMAN, de agent van de Sicherheitsdienst tevoorschijn gekomen. ELS probeert het hoofd koel te houden.

ELS

Els? U vergist zich. Ik ben Louise Kersemeijer. Kijkt u maar.

Ze toont haar opengevouwen persoonsbewijs, maar DRIES houdt zijn ogen gefocust op haar en toont een spotprent.

DRIES KOOIMAN

Deze heb jij toch opgehangen?

ELS kijkt naar de karikatuur en schiet in de lach.

ELS

Echt schandalig zoiets!

DRIES staat een ogenblik in dubio en knikt dan naar de DUITSE SOLDAAT. Die stapt naar ELS toe en rukt in één beweging haar blouse omhoog... Niks. Alleen een blote buik.

ELS

(in tranen van verontwaardiging)

Bent u nou helemaal?! Wat denkt u wel?!

Ze trekt haar blouse naar beneden en begint met haar fiets weg te lopen van het tweetal. Angstvallig luistert ze naar de geluiden achter zich. Maar het blijft stil.

PRESENTATRICE (V.O.)

De meest ingenieuze constructies worden verzonnen om krantjes ongemerkt te kunnen smokkelen.

5.29 ARCHIEF OF LOCATIE: INT. VERZETSMUSEUM

CLOSE op frame van fiets met weggestopt papier.

PRESENTATRICE (V.O.)

In het frame van een fiets bijvoorbeeld.

5.30 ARCHIEF OF LOCATIE: INT. VERZETSMUSEUM

CLOSE op schaakbord met weggestopt papier.

PRESENTATRICE (V.O.)

Of in het binnenste van een schaakbord.

5.31 LOCATIE: INT. VERZETSMUSEUM

De PRESENTATRICE heeft een enorme zwangere buik.

PRESENTATRICE

En wat dacht je hiervan?! Kun je
een heleboel in kwijt.

Ze haalt een aantal blaadjes uit haar buik tevoorschijn.

PRESENTATRICE

Maar deze is nog beter.

Ze trekt een ouderwetse kinderwagen naar zich toe en
stopt de blaadjes in een verborgen ruimte.

PRESENTATRICE

Luikje dicht. (SLUIT LUIK) Matrasje
eroverheen. (HOUDT MATRAS OMHOOG)
Stinkt verschrikkelijk naar plas om
controleurs op afstand te houden.
(LEGT MATRAS IN WAGEN) Bovenop nog
een krijsend kind en je bent klaar
om de krantjes te bezorgen.

Ze gaat achter de kinderwagen staan.

PRESENTATRICE

De bedoeling is dat zoveel mogelijk
mensen dit te lezen krijgen. Dus
moeten de blaadjes na lezing steeds
doorgegeven worden aan anderen.
Kijk, het staat er zelfs op.

Ze toont een krant uit haar zwangere buik.

PRESENTATRICE

En dat gebeurt ook. Duizenden mensen
verspreiden de krantjes, geven ze
door, schrijven ze over...

5.32 DRAMA: INT. CAFÉ EGELANTIER

Achter de bar in het verder verlaten café staat OPA MULDER

met een doek de koperen tapkranen op te poetsen.

PRESENTATRICE (V.O.)

... zonder erbij na te denken dat
het eigenlijk heel gevaarlijk is.

Het belletje van de cafédeur rinkelt.

OPA MULDER

We zijn gesloten! Bier is op.

DRIES KOOIMAN en een DUITSE SOLDAAT komen het café binnen.

OPA MULDER

Maar voor u maak ik graag een uitzondering.

Meteen zet hij twee glazen op de bar.

DRIES KOOIMAN

Waar kan ik Els vinden?

Terwijl OPA MULDER zorgvuldig twee biertjes tapt, kijkt hij bezorgd naar de SOLDAAT die alle ruimtes doorzoekt.

OPA MULDER

Els de Vries? Els van Linge? Els
Fonteyn? Els wie?

DRIES KOOIMAN

U weet precies wie ik bedoel.

De SOLDAAT trekt de deur van de voorraadkamer open. OPA MULDER schuift twee biertjes naar voren.

OPA MULDER

Het spijt me. Ik wil u graag van
dienst zijn, maar...

DUITSE SOLDAAT

Guck mal hier!

Hij houdt de achtergelaten rugzak van Els omhoog.

OPA MULDER

O, dat zijn gewoon schoolboeken.
Niets bijzonders.

Dan haalt de DUITSE SOLDAAT een hele stapel met anti-Duitse karikaturen tevoorschijn. OPA MULDER verbleekt. DRIES KOOIMAN pakt zijn glas bier van de bar.

DRIES KOOIMAN

Proost.

5.33 LOCATIE: EXT. HAARLEM - BURGWAL

De PRESENTATRICE staat voor de Haarlemsche Handelsdrukkerij met een exemplaar van DE VONK in handen.

PRESENTATRICE

Zo'n spotprent ziet er misschien leuk en onschuldig uit, maar het schrijven, drukken en verspreiden van dit soort blaadjes kan je wel je leven kosten. Want de Duitsers vinden het even erg als het plegen van sabotage of gewapende acties. Ze maken dan ook fanatiek jacht op mensen van de illegale pers.

Ze gebaart naar het gebouw van de drukkerij.

PRESENTATRICE

Zoals hier in deze Haarlemse drukkerij, waar in het geheim DE VONK wordt gemaakt.

5.34 ARCHIEF: DUITSE INVAL IN DRUKKERIJ (GLORIOUS COLOURS)

Duitse soldaten vallen een drukkerij binnen en schieten de eigenaar dood. Een man weet te ontsnappen.

PRESENTATRICE (V.O.)

In april 1943 wordt een van de koeriers gearresteerd en onder druk gezet.

5.35 FOTO: DODE JONGEN IN DRUKKERIJ

PRESENTATRICE (V.O.)

Hij slaat door en verraadt het adres van de drukkerij.

5.36 FOTO: JOHANNES HOOGENDOORN

PRESENTATRICE (V.O.)

De drukker Johannes Hoogendoorn wordt gearresteerd.

5.37 DRAMA: INT. SCHUILPLAATS

Een schuilplaats met een stencilmachine in een hoek. NICO stelt kopij samen, een ANDERE MEDEWERKER bekijkt tekstafdrukken. Buiten adem komt ELS naar binnen gevallen.

ELS

WE ZIJN VERRADEN! JULLIE MOETEN WEGWEZEN!

Ogenblikkelijk staken de MEDEWERKERS hun werkzaamheden

en zoeken vlug hun persoonlijke spullen bij elkaar.

ELS

Het is die Albert of hoe die ook heet. Die wilde alles van me weten.

Ze gaat naar NICO die zijn jas aanschiet.

ELS

Nico, je moet me helpen. Die posters had ik achtergelaten bij m'n opa en nou is hij opgepakt. Hij noemt meteen m'n naam, dat weet ik zeker.

NICO trekt een lade open en ELS pakt zijn arm.

ELS

Ik MOET onderduiken.

NICO graait alle stempels en vervalsingsinstrumenten bijeen en stopt ze in een tas.

NICO

Je bent niet de enige.

De MEDEWERKERS verlaten snel de drukkerij. ELS blijft verloren achter.

5.38 ARCHIEF: EXT. SCHEVENINGSE STRAFGEVANGENIS - POORT

Zwartwit-foto van de Scheveningse strafgevangenis tijdens de tweede wereldoorlog.

PRESENTATRICE (V.O.)

Word je opgepakt voor het drukken of verspreiden van illegale pamfletten, dan kom je al gauw hier terecht...

MATCH CUT TO:

5.39 LOCATIE: EXT. SCHEVENINGSE STRAFGEVANGENIS - POORT

Telexletters hameren over het scherm: SCHEVENINGSE STRAFGEVANGENIS. De PRESENTATRICE staat voor de poort.

PRESENTATRICE

Bij de saboteurs, spionnen, onderduikers, helpers van onderduikers en joden. Kortom, bijna iedereen hierbinnen is betrokken bij het verzet. En daarom wordt deze gevangenis ook wel het Oranjehotel genoemd.

Ze loopt naar de poort.

PRESENTATRICE

In totaal worden er bijna twintig-
duizend Nederlanders gearresteerd
vanwege hun verzetswerk en tweeduizend
van hen worden doodgeschoten.

5.40 DRAMA: INT. VILLA WINDEKIND - KALE RUIMTE

Het gehavende gezicht van OPA MULDER die ineengezakt op
een alleenstaande stoel hangt in een schemerige ruimte.

DRIES KOOIMAN (O.S.)

Dit is je laatste kans.

Stilte.

DRIES KOOIMAN (O.S.)

Wie-is-Els?

OPA MULDER zucht en sluit zijn ogen.

DRIES KOOIMAN (O.S.)

Waar-komen-die-posters-vandaan?

Stilte. OPA MULDER ademt zwaar.

OPA MULDER

... zijn van mij... heb ik zelf gedrukt...
en opgehangen... door de hele stad.

5.41 ARCHIEF: SCHEVENINGSE STRAFGEVANGENIS - DODENCCEL

Naoorlogse opnames van de dodencel in het Oranjehotel.

COMMENTATOR (V.O.)

Het Oranje hotel. Velen van 's
lands beste zonen brachten hier hun
laatste uren door. Een van de
cellen. Waar terechtgestelden
wachten op hun vonnis. Cel 601 zal
nooit meer gebruikt worden. En er
zal een boek liggen met de namen en
portretten van de doden.

5.42 LOCATIE: INT. SCHEVENINGSE STRAFGEVANGENIS - GANG

De PRESENTATRICE loopt door de gang van de gevangenis
in de richting van de dodencel.

PRESENTATRICE

Johannes Hoogendoorn wordt op 10
maart 1944 ter dood veroordeeld en
naar een dodencel gebracht, waar
hij zijn laatste dagen doorbrengt.

Ze staat bij cel nummer 601, waar bloemen zijn neergelegd en een boek ligt.

PRESENTATRICE

Je kunt de cel nog steeds bezoeken.

Ze opent het boek en zoekt de naam van Hoogendoorn. Daarna leest ze de teksten op de muren voor: spreuken, oproepen, data van executie.

PRESENTATRICE

Hier zaten ook de achttien verzetsstrijders en stakers opgesloten die als eersten door de Duitsers werden doodgeschoten. Daarover is een gedicht geschreven.

Ze vouwt het gedicht open en begint te lezen.

PRESENTATRICE

*Een cel is maar twee meter lang
en nauw twee meter breed...*

5.43 DRAMA: EXT. DUINEN

Sjokkende voeten door het duinzand.

PRESENTATRICE (V.O.)

*Wel kleiner nog is het stuk grond,
dat ik nu nog niet weet...*

De voeten zijn tot stilstand gekomen en maken een draai.

PRESENTATRICE (V.O.)

*Maar waar ik naamloos rusten zal,
mijn makkers bovendien...*

Via de benen, de geboeide handen en het gescheurde overhemd komen we bij het gehavende gezicht van OPA MULDER. Stilte.

PRESENTATRICE (V.O.)

*wij waren achttien in getal,
geen zal de avond zien.*

DUITSE STEM (O.S.)

LEGT AN!

OPA kijkt omhoog naar de lucht.

CUT TO:

5.44 LOCATIE: EXT. SCHEVENINGEN – WAALSDORPERVLAKTE

De helderblauwe lucht boven de Scheveningse duinen.

DUITSE STEM (O.S.)

FEUER!

DOEFF!!!... DOEFF!!... DOEFF! Het geweersalvo weergalmt tussen de toppen van de duinen. Als de camera omlaagzakt, staat de PRESENTATRICE bij het monument voor gefusilleerde verzetsstrijders.

PRESENTATRICE

777 medewerkers van de illegale pers worden er doodgeschoten. Het zijn er zoveel, omdat niemand van hen beseft hoeveel risico ze lopen. Ze denken hoogstens een gevangenisstraf te krijgen, maar zeker geen concentratiekamp of de kogel.

Ze staat stil voor het bord en leest hardop voor.

PRESENTATRICE

Hier brachten vele landgenoten het offer van hun leven voor uw vrijheid bestreed deze plaats met gepaste eerbied.
